

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

ג'תשס"ג ח' אלול ה'תשס"ג

לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,

ניתן לקבל את העלון במייל chagitben@neto.net.il

הנושא: ההנהגה הניסית של חנוכה

לאחר שבארנו כי ישנם עשרה מספרים בדווקא מובנת יותר מהי "תורת המספרים" למהר"ל מפראג. המהר"ל מפראג ביאר כי לכל מספר ישנו משמעות מיוחדת המיחדת אותו בדווקא. כלומר כל מספר מבטא רעיון רוחני מסויים ורעיון זה יבא לידי ביטוי בכל פעם שניפגש עם מספר זה.

המספר שבע מייצג את שלמות הטבע ישנם שבעה מימדים לעולם (ששה מימדים מעלה מטה מזרח מערב צפון דרום ונקודת המרכז היא המימד השביעי). מחזוריות הזמן נעה על ציר המספר שבע כפי שמצינו שהעולם נברא בשבעה ימים ללמדך כי שלמות טבע העולם הוא במספר שבע, ישנם שבעה ימים בשבוע, וכל שבע שנים שמיטה כל שבעה שמיטות יובל וכו'. שבעת ימי המשתה שעושים לחתן וכלה ולהבדיל שבעת ימי אבלות לאחר שיהודי נפטר, על הדברים הללו הם עניינים טבעיים ודברים הרגילים בחיי האדם ולכן נקבעו במספר שבע, כדברי הרמב"ם (הלכות אבלות פרק א הלכה א) "ומשה רבינו תקן להם לישראל שבעת ימי אבלות ושבעת ימי המשתה".

לעומת זאת המספר שמונה מסמל את מעל הטבע, ולמשל מצות ברית מילה נתקנה ביום השמיני כיון שהיא מעל הטבע, איזה אדם בעולם יסכים לקחת את בנו שרק עתה נולד לו ולהכניס אותו לסכנת חיים?! וכך מבאר את הדברים המהר"ל מפראג בספרו גבורות ה' (עמוד קנ"א) וז"ל: "שמעון התימני אומר בזכות המילה נבקע הים (ילקוט שמעוני בשלח רמז רל"ג) פי', כי המילה שנתן הקב"ה לישראל היא מדרגתה על הטבע, ולפיכך המילה היא בשמיני כי ז' ימי בראשית הם ז' הימים של הטבע בי בז' ימים נברא עולם הטבע אבל השמיני הוא על הטבע כי לפי הטבע יש לו להיות ערל שהרי האדם נולד ערל והמילה היא על הטבע ולפיכך המילה היא שבקע הים שהיא על הטבע".

זה ההבדל בין עם ישראל לאומות העולם, לכן יש שבעים אומות העולם סובב את המספר שבע, להורות שהם כפופים תחת הטבע לעומת עם ישראל שהנהגתם היא על טבעית. עוד בלידתו של עם ישראל הוברר כי עם ישראל אינו נמצא במסגרת הטבע שכן אברהם אבינו אבי האומה הישראלית - אסטרוולוג היה, וראה כי לפי מהלך תנועת הכוכבים אינו אמור להביא בן לעולם ואמר לו ה' כי אינו צריך להסתכל בכוכבים שכן הנהגתו שלו ושל זרעו עם ישראל היא מעל המזל: אמר רב יהודה אמר רב מניין שאין מזל לישראל שנאמר "ויוצא (ה') אותו (אברהם) החוצה" אמר אברהם לפני הקדוש ברוך הוא רבוננו של עולם בן ביתי (אליעזר עבד) יורש אותי? אמר לו לא כי אם (בן) אשר יצא ממעיך (ירש אותך) אמר לפניו: רבוננו של עולם נסתכלתי באיצטגנינות (במזל) שלי ואינו ראוי להוליד בן אמר ליה צא מאיצטגנינות שלך שאין מזל לישראל".

מהתורה יש שלשה רגלים – פסח, שבועות וסוכות, וחכמים הוסיפו עוד שני חגים – חנוכה ופורים. ומבואר בספרים הקדושים שהמועדים מדרבנן הם כנגד החגים מהתורה. חנוכה, יש לו קשר מהותי לסוכות ופורים יש לו קשר מהותי לשבועות ולעתידי לבוא ביום שניגאל יקבע חג נוסף בתשעה באב שהוא בעצם קשור לגאולה של פסח (ולכן יום תשעה באב חל באותו יום בשבוע שחל יום טוב ראשון של פסח). ומה הקשר בין סוכות לחנוכה?

הרמ"א (א"ח סימן קפ"ז סעיף ד') כתב וז"ל: "ואומרים על הנסים בחנוכה ובפורים, קודם ועל הכל וכו'; ואם לא אמרו, אין מחזירין אותו. ומ"מ יוכל לאומרו בתוך שאר הרחמן, ויאמר: הרחמן הוא יעשה לנו נסים כמו שעשה בימים ההם וכו', והכי נהוג. ע"כ.

ותמיהו הפוסקים (ישועות יעקב סימן תרפ"ד, שערי תשובה סימן קפ"ז סעי' ד'), הלוא הלכה פסוקה היא שאסור לבקש על מעשה נסים, וכפי ששינונו בברכות (נד.) היתה אשתו מעוברת, ואומר יהי רצון שתלד אשתי זכר, הרי זו תפלת שוא. ע"כ. צא ולמד ממעשה דרבא (תענית כד:) שהלכה אחד משום שבא על נכרית ומחמת כן נפטר האיש. ונשמע הדבר בבית שבור מלכא ורצה לצער את רבא על כך. אלם אמו הזהירתי לבל יתעסק עם היהודים כיון שכל מה שמבקשים מבורא עולם הוא נותן להם. וכהוכחה לכך הוצרך רבא להוריד גשמים בתקופת תמוז, וכמעט שהוזק מכך על ששינה את הטבע.

נמצא שאסור להטריח כלפי מעלה ולבקש דברים למעלה מן הטבע, ואם כן כיצד הותר בחנוכה לבקש "הרחמן הוא יעשה לנו נסים"?

מתרץ הגאון רבי יוסף שאול נתנזון זצ"ל בספרו דברי שאול (דרוש לחנוכה), שכל האיסור נאמר רק לשאר ימות השנה, אז אסור לבקש על הנהגה ניסית, כי בזה הוא משדד בריאת שמים וארץ, אבל בימי חנוכה שכל העולמות מתנהגים בהנהגה ניסית, ובימים האלו הנס הוא בטבע הבריאה, אם כן כשם שמבקש בכל השנה כולה על הטבע, כך בידו לבקש על הנס בחנוכה, ולכן אפשר להתפלל "הרחמן הוא יעשה לנו נסים".

אך עדיין צריך ביאור במה שונה זמן חנוכה משאר ימות השנה שניתן לבקש על מעשה נסים?

ישנה תופעה מעניינת והיא שכל העולם כולו סופר ספירה עשרונית, כלומר שישנם עשרה מספרים בסיסים וכל שאר המספרים הם כפולות שלהם, או הרכבה שלהם. ממתיה החלה ספירה זו? מדוע לא סופרים חלק מהעמים בצורה ספירה אחרת? שאלה דומה ניתן לשאול על ימי השבוע מדוע אצל כל העמים השבוע הוא בן שבעה ימים, מדוע אין אצל חלק מהעמים שבוע בין שמונה או תשעה ימים.

אומר רבי יהודה הלוי בספרו הכוזבי כי שתי עובדות אלו מוכיחות כי העולם נברא מה' יתברך והוא קבע את הנחות יסוד אלו לאדם הראשון שיש עשרה מספרים ושבעה ימי שבוע וכל העמים קבלו דבר זה מאדם הראשון והעבירו זאת הלאה וזה לשון קודשו: "השמעת על אומה החולקת בדבר השבוע הידוע לכולנו המתחיל ביום ראשון ונשלם ביום השבת? וכיצד הודו בזה אנשי סין ואנשי איי המערב (הרחוקים) האם הייתה בזמן מן הזמנים התחלה לדבר בצבור (שהתאסף) ובהסכמה כללית? (ודאי שלא, אלא) סבת הדבר בהיות כל האנשים בנים לאדם או לנח או לאיש אחר וקביעת השבוע נמסרה להם בקבלה מאביהם הראשון... וכן גם הספירה העשרונית הסכימו עליה כל בני האדם מן המזרח ועד למערב כי אי זה טבע הביאם להתעכב בספירה דוקא לידי המספר עשר אין זאת כי אם מקבלת הספירה (העשרונית) מן האיש הראשון שהתחיל בה (שהוא אדם הראשון שקיבל דברים אלה מה')."

אלא חנוכה הוא בדיק שבעים יום אחרי סוכות. ובסוכות כתוב שהיו מקריבים שבעים פרים כנגד אומות העולם. כך גם אחר יום טוב ראשון של סוכות, כעבור שבעים יום בדיק, מגיע חנוכה, השבעים שהוא בחינת טבע הוא כנגד אומות העולם ואחר שבעים יום בא חנוכה שהוא המספר שמונה שמסמל את מעל הטבע, ומסמל על עלינותם של עם ישראל מול אומות העולם.

הסיבה להבדל בין אומות העולם לעם ישראל, אומות העולם רואים בכל דבר טבע, אינם מאיני בהנהגה אלהית, מחמת כן ההנהגה עמם היא בהתאם ואינם זוכים להנהגה אלהית. וזו הסיבה שהמציאו היוונים את המדע, כדי לתת הסברים טבעיים לכל דבר שקורה בעולם, וכך להסתיר שאין הנהגה אלהית.

למשל, במסכת סוכה (כט:): "תנו רבנן: בשביל ארבעה דברים חמה לוקה: (1) על אב בית דין שמת ואינו נספד כהלכה; (2) ועל נערה המאורסה שעקקה בעיר ואין לה מושיע; (3) ועל משכב זכור; (4) ועל שני אחין שנשפך דמן כאחד. ובשביל ארבעה דברים מאורות לוקין: (1) על כותבי פלסתר (שטרות מזויפין); (2) ועל מעידי עדות שקר; (3) ועל מגדלי בהמה דקה בא"י; (4) ועל קוצצי אילנות טובות". ולכאורה, מה הקשר בין ליקוי חמה לבין אותם ארבעה דברים שנמנו על הברייתא? וכבר כתב רש"י: "לא שמעית טעם בדבר". באו חכמי יון ונתנו לכך הסבר מדעי שכן ההסבר המדעי לליקוי המאורות ידוע: כאשר השמש והירח וכדור הארץ נמצאים בקו ישר, אם הירח נמצא בין כדור הארץ והשמש, מתרחש ליקוי חמה, ואם כדור הארץ נמצא בין השמש לירח, מתרחש ליקוי לבנה. ההסבר הוא גיאומטרי, ומדוע חז"ל נותנים הסברים מוסריים? וכבר המהר"ל בספרו באר הגולה עומד על שאלה זו ולא כאן המקום להרחיב בה, אבל אנחנו רואים בכל דבר טבעי שהוא בעצם על טבעי, לעומת הגויים שרואים בכל דבר הסבר טבעי ומדעי.

עם ישראל אשר רואים בכל דבר את הנהגתו יתברך זוכים להנהגה על טבעית, בשונה מהגויים הכפופים לטבע.

בחג חנוכה מתגלה ההנהגה העל טבעית שקומץ קטן של יהודים מנצח את הצבא האדיר של יוון, נרות חנוכה פותחים את עינינו להכיר שעם ישראל אינו כפוף לטבע, ההנהגה עמנו היא על טבעית, וכשיהודי מגיע להכרה גבוהה זו וכרבי חנינא בן דוסא שאמר: "מי שאמר לשמן שידלק יאמר לחומץ שידלק" (תענית כה:), על ידי כך זוכה היהודי להנהגה על טבעית, כי עבורו אין הבדל בין טבע לנס, הכל מאיתו יתברך, וממילא הוא יכול לבקש אף על הנהגה ניסית.

כ"ג כסלו:

בקונטרס סוד הדלקת נרות חנוכה מתוך כתב יד ישן מובא: ולכן הזהיר בנרות חנוכה צריך להקדים שני ימים קודם לתקן הנרות ולהזמין שמן זית להדלקה, ולהעלות מ"ה פתילות, ל"ו פתילות לנרות מצוה ושמונה פתילות של חול לשמונה לילות אחת בכל לילה, כשתצרך חשבון השמונה פתילות עם הל"ו נרות יעלו מ"ד כחשבון ד"ם, והכוונה שהזהיר בהם יצאל מדם, ושישוב ה' מחרון אפו ויעמוד מכסא דין לכסא רחמים. (ובסופו כתב: אלו הן דברי אליהו הנביא זכור לטוב שמסר לרבינו יצחק סגי נהור בנו של הראב"ד ז"ל).

כ"ד כסלו:

יום פטירתו של הרה"ק השדי חמד זיע"א. מרן זיע"א הבטיח בצוואתו בזה הלשון "שמי שיכבדו במותו וילמד פרק מספרו שדי חמד או משנה או זיה"ק לעיני רבי חיים הזקיהו (מדיני) של כאלו וידא [כאלו] (שם אביו) וידא (שם אמו) והוא חסד בן אמת, ונאמן בעל הגמול לשלם להם שטר טוב בעוה"ז ובעולם שכולו טוב" ובמקום אחר כתב שמי שיעשה כך "ואני תפלה לנורא עלילה שיעלה זכרונם לפניו ית' שמו להטיב לכם למען ירבו - ימיכם וימי בניכם בשמחה ובששון בהשקט ובשלחה".

הכנה לחנוכה:

א. כתב בספר באר משה: כפי שהאדם עושה הכנה מקודם חנוכה לקבל הקדושה המתגלה עתה, כה וכפיהו יהיה השראת השכינה הקדושה עליו, וזהו חנו"כ כ"ה, שחניית והשראת השכינה הקדושה שנקראת כה, יהיה לערך ההכנה של האדם, וכה תהיה השראת השכינה עליו, אם מעט ואם הרבה.

ב. בספה"ק תפארת שלמה (פרשת ויגש) כתב בענין מעלת ההכנה למצוה, והוסיף שענין יום הראשון של חנוכה הוא ההכנה למצוה. וז"ל: אמנם נקדים מאמרם ז"ל בגמרא (ביצה ב:) "הכנה דאורייתא", ומוכח לה רבה מקרא (בשלח ט"ז, ה') "והכינו את אשר יביאו". לבאר הענין, הנה בכל מצוה או תורה ותפלה צריך האדם להקדים לו הכנה את אשר יבוא לפני המלך. כי הנה בכל דבר מצוה הוא נמשך ובא לו לאדם קדושה יתירה מעשיית המצוה כמ"ש "אשר קדשנו במצוותיו", לכן יתכן לפנות לבבו ולטהר נפשו לקודם כל דבר ולהכין את עצמו להעשות כלי להשראת הקדושה מן המצוה אחר כך. וכמו

שאמרו (סוף עוקצין) "לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל, אלא השלום". רצונו לומר, לעשות עצמו שלם וכלי להחזיק ברכה, כי באם לא כן לא עשה כלום. נמצא כי ענין ההכנה הוא כלי המחזיק המצוה ושייך להמצוה. וז"ש כי ההכנה דאורייתא כמו המצוה דאורייתא וכו'. ויען כי ההכנה היא יד המחזיק להמצוה והתחלה אליה, הנה כמוה תחשב אף היא כי על ידי ההתחלה היא הכל, כי באם יעשה האדם בעצמו הכנה כראוי לא ימוט ממנו בעל כרחו עשיית המצוה כדת והיא הנותנת כח ועזוז לאדם ומעוררת אותו בקיום המצוה לבל יתירש ממנה. וזהו היה הענין בנס חנוכה שהקשו הראשונים למה תיקנו ח' ימים הלא על יום הראשון היה להם שמן. **אכן יען כי ביום הראשון עשו בעצמם הכנה והכלי להחזיק הברכה הבאה להם וההכנה היא עיקר קיום המצוה, לכן גם יום הראשון לנס יחשב גם הוא.**

ג. האמרי אמת מגור ז"יע שמח על כל שידוך שנעשה סמוך לחנוכה, כיון שהיוונים רצו לבטל זאת, והתיקון לזה הוא אדרבה בריבוי של שידוכין ונישואין.

ד. האמרי אמת מגור ז"יע הביא בשם הרה"ק רבי בנוס מפשיסחא ז"יע, שכתב במכתב ז"ל: "הבינה תגדל מהמעשה - כי המעשה רז והבינה אור". בינה - היא ההתבוננות שמקודם, ישוב הדעת שלפני כל מצוה - זה מאיר לאדם בתוכו, לאור אין שיעור, ועל זה כתיב "ותורה אור". ע"כ.

יום א' חנוכה:

כתב בספה"ק עבודת ישראל: הגם שסידר האריז"ל בכוונות שם "אל" לליל הראשון של חנוכה, אמנם ההמשכה משם זה מאיר לכל השמונה לילות בסוד שם "אל" המאיר לתמיא תיקוני דיוקנא, וזהו שאמרו חז"ל בכ"ה בכסלו תמיא יומין אינון, דהיינו שבכ"ה בכסלו שכוונתו בשם א"ל, בו נכלל כל תמיא יומין, וממנו יוצאת האורה.

מעלת ימי החנוכה:

א. **בכח החנוכה לפעול שנה טובה:** כתב בספר עירין קדישין (תליתאה, לחנוכה): צדיקים הראשונים אמרו, שבחנוכה יכול כל אדם לפעול בעצמו שנה טובה ביותר מכל הימים טובים, כי בכל המועדים האתערותא הוא מתתא לעילא, ובחנוכה מעילא לתתא, ודרך משל, אדם הבא לפני המלך בבית מלכותו לבקש מאיתו דבר, אז מדקדק עליו המלך אם ראוי לכך אם אינו ראוי למלא משאלתו לטובה, משא"כ בזמן שהמלך בדרך אזי גם שאינו ראוי על באמת, עם כל זה אין המלך מדקדק אחריו ממידת הרחמנות. והנה חנוכה הוא נר מצוה, ויו"ט הוא תורה אור, לזה בנר חנוכה שהוא נר מצוה יוכל להיושע מאת המלך מלכו של עולם מצד המצוה ומצד הרחמנות, גם שאינו ראוי, מה שאין כן יו"ט נקרא תורה אור, לכן מתנהג השי"ת עם האדם ע"פ התורה.

ב. **זמן המסוגל לקבל על עצמו סדר קדושה:** כתב בספר שם משמואל: בימי חנוכה ביכולת אדם להרהיב עוז בנפשו לגשת אל הקודש ולקבל עליו מהיום והלאה סדר קדושה והבדלה יותר מכפי מצבו ומכפי הראוי לו, ונפשו תדרוך עוז ברגש קודש כאחד מבני עליה, השי"ת יטע בלבבנו אהבת תורה ויר"ש אמן.

ג. כתב בספר שם משמואל: זהו כל הענין חנוכה שהטומאה בורחת מפני הקדושה, אם אך רוצה ליטהר נטהר בהכרח.

ד. כתב בספר דברי שמואל (סלונים, חנוכה): טוב חסד בגימטריא חנוכה, הקב"ה מוריד ומשפיע בימי חנוכה חסדים טובים לעולם, אפילו למטה מעשרה וע"י נר חנוכה יכולים להמשיכם.

ה. כתב בספה"ק ישמח ישראל: חנוכה הוא זמן פקידת עקרות. וכ"כ בספה"ק אמרי נועם: חנוכה הוא נצח ויהוד, בחינת שם צבאות, ומתעורר אז פקידת עקרות בכח תפילת חנה, שהזכירה שם זה.

ו. כתב בספה"ק בני שלשים (קוסוף): כתבו בספרים הקדושים, בחנוכה ממשכיך בני חיי ומזוני, ונראה לרמזם בענייני חנוכה שכן "להדליק נר חנוכה" ע"ה גימטריא פא"י חת"ך שמות הפרנסה כנודע. וחכמינו ז"ל (שבת כג:): אמרו הרגיל בנר הוי"ן ליה בנים. ופירש"י ז"ל שקאי על נר חנוכה, ובחנוכה נמשכים אורות העליונים מטה ונאמר "באור פני מלך חיים", וכן יהי רצון שנתברך בבני חיי ומזוני ריחא, אמן.

ז. כתב בספר תורת אבות: הרה"ק רבי משה מקוברין ז"יע אמר, הזקוק לרפואה יכול לפעול בחנוכה. וכ"כ בספה"ק אמרי נועם: כי אל "מלך רופא נאמן", גימטריא "להדליק נר חנוכה", כי חנוכה הוא זמן המשכת הרפואה.